

travelbook

Sardynia

Bezdroża

ERGO
HESTIA®

Tekst: Agnieszka Fundowicz

W przewodniku wykorzystano także teksty Agnieszki Masternak,
Bereniki Wilczyńskiej i Beaty Garncarskiej

Redaktor prowadzący: Łukasz Karolewski

Redakcja: Anna Żukowska

Projekt graficzny i skład: Sabina Suchy

Zdjęcia: shutterstock.com, stock.adobe.com

Opracowanie kartograficzne: DAKA – studio graficzne, Jan Leja

Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Okladka: materiały graficzne zostały wykorzystane za zgodą shutterstock.com

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: bezdroza@bezdroza.pl

www: bezdroza.pl (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

bezdroza.pl/user/opinie/besat4

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie IV

ISBN: 978-83-289-2132-0

Copyright © Helion S.A., 2025

SPIS TREŚCI

■ ATRAKCJE SARDYNII 6

■ INFORMACJE

KRAJOZNAWCZE 15

Krajoznawcze ABC..... 16

Ludzie, język, historia..... 23

Miejsce w kulturze 29

Smaki i smakołyki 38

■ ZWIEDZANIE SARDYNII ... 49

Cagliari 50

Bastion Saint Remy 50

Wieża Słonia 50

Katedra 51

Palazzo di Città – muzeum

miejskie..... 51

Pałac Królewski 51

Cittadella dei Musei 51

Miejska Galeria Sztuki..... 53

Amfiteatr rzymski 53

Ogród botaniczny 54

Kościół św. Efizjusza 54

Fenicko-punicka nekropolia

Tuvixeddu 55

Kościół dzielnicy Villanova 55

Dzielnica Marina 56

Nora 56

Carbonia 57

Carbonia-Iglesias –

kopalnia skarbów 58

Monte Sirai..... 60

Świątynia Antas..... 61

Grotta di Su Mannau 62

Pan di Zuccheru 64

Isola Sant'Antioco 66

Nurag Su Nuraxi w Barumini... 67

Kup książkę

Poleć książkę

Nuragi	68	Kościół św. Piotra	89	Galtelli	108	Mamoiada	128
Płaskowyż Giara.....	70	Bosa Marina	89	Orosei.....	109	Karnawał w Mamoiadzie	130
Cabras	72	Castelsardo	90	Barbagia oraz Park Narodowy Zatoki Orosei		Orgosolo.....	132
San Salvatore.....	74	Skala Słonia.....	91	i Gór Gennargentu.....	110	Murale	134
San Giovanni di Sinis.....	74	Sassari	91	Oliena.....	113	Panoramiczne trasy Sardynii ..	136
Tharros.....	75	Kościół Najświętszej Trójcy od Łaciej Krowy	93	Święte studnie	116	Gavoi.....	142
Oristano	76	Archipelag Maddaleny.....	94	Su Gologone	118	Nuoro	144
Riwiera Koralowa	78	Szmaragdowe Wybrzeże	98	Dorgali.....	119	Góra Ortobene	146
Alghero.....	80	Sardyńskie herbarium	101	Cala Gonone	121		
Domus de janas	82	San Pantaleo	104	Tombe dei giganti	122	■ INFORMACJE	
Grotta Neptuna	84	Palau	104	Grotta del Bue Marino	124	PRAKTYCZNE	147
Bosa	85	Wybrzeże Siniscoli, Budoni i San Teodoro	105	Serra Orrios	126	Przed wyjazdem.....	148
Corso Vittorio Emanuele	85	Posada.....	106	Grotta di Ispinigoli	127	Dojazd	152
Zamek Malaspina	86			Gola di Gorropu	128	Na miejscu	154
Dzielnica Sas Conzas	87					Informator A–Z.....	160

Kup książkę

Poleć książkę

ATRAKCJE Sardynii

Cagliari

Otoczone lagunami, nadmorskie Cagliari to stolica Sardynii, jej największy ośrodek gospodarczy i kulturalny. W mieście jest wiele turystycznych atrakcji: pozostałości dawnych fortyfikacji, zabytkowych kościołów i pałaców, ciekawych muzeów przybliżających historię i kulturę wyspy. ➔ **Zob. s. 50**

Grotta di Su Mannau

Niesamowite kryształły kalcytu i aragonitu, imponujące nacieki skalne, liczne punkty widokowe i mostki, z których można podziwiać malownicze podziemne jeziora – Su Mannau należy do najpiękniejszych jaskiń Sardynii. Jedną z jej komór, dziś nazywana Salą Archeologiczną, w zamierzchłej przeszłości pełniła funkcję świątyni poświęconej kultowi wody. ➔ **Zob. s. 62**

Oristano

Oristano trzeba odwiedzić w ostatnią niedzielę lub ostatni wtorek karnawału. Wtedy to na ulicach miasta odbywa się Sartiglia – autentyczny turniej rycerski i najbardziej kolorowe z sardyńskich świąt. Bierze w nim udział 120 zamaskowanych kawalerów. W czasie wydarzenia można podziwiać przepiękne sardyńskie stroje ludowe. ➔ **Zob. s. 76**

Kup książkę

Poleć książkę

Krajoznawcze ABC

■ GEOGRAFIA

Sardynia to po Sycylii druga co do wielkości wyspa Włoch i całego Morza Śródziemnego. Od Korsyki dzieli ją 12 km, od wybrzeży Afryki ok. 180 km, a od najbliższego włoskiego miasta na kontynencie – Argentario w Toskanii – blisko 190 km. Stolicą Sardynii jest Cagliari, najważniejszymi miastami są również: Sassari, Olbia, Nuoro, Oristano, Alghero. Do przybrzeżnych wysp Sardynii należą: wyspy Archipelagu Maddaleny u północno-wschodniego wybrzeża, Asinara na północnym zachodzie, San Pietro oraz Sant'Antioco na południowym zachodzie, a także mniejsze wyspy: Tavolara i Molara w pobliżu Olbii, Foradada obok przylądka Caccia, Isola dei Cavoli w okolicach przylądka Carbonara i wiele innych.

Sardynię oblewają wody Morza Śródziemnego, w tym – od wschodu – będące

jego częścią Morze Tyrreńskie. Sardyńskie wybrzeże to ok. 2 tys. km bardzo urozmaiconej linii brzegowej, z plażami uchodzącymi za najpiękniejsze we Włoszech. Na północnym wschodzie, między Costa Smeralda a Costa Paradiso, dominują granitowe skały o fantazyjnych kształtach (np. Capo Testa), głęboko wcinające się w ląd zatoczki często z małymi, ukrytymi wśród granitów, cudownymi plażami. Śliczne są niewielkie plaże wysp Archipelagu Maddaleny. Im dalej na północny zachód, tym plaże stają się szersze, a skały granitowe ustępują miejsca trachitowym. Na południowym zachodzie w okolicy Costa Verde można podziwiać wysokie do 50 m, porośnięte makią piaszczyste wydmy (plaża Piscinas). Wybrzeża wysp Sant'Antioco i San Pietro są skaliste i urozmaicone. Południowa Costa del Sud to najbardziej dzikie plaże Sardynii,

■ Plaża Cala Corsara

Kup książkę

Poleć książkę

■ Pomost prowadzący na plażę Porto Taverna

zwłaszcza południowo-zachodni pas między szmaragdową zatoką Chia a Oristano. Piękna i trudno dostępna jest część wybrzeża wschodniego między Orosei a Arbatax. Do wielu niedostępnych zatoczek można dostać się tylko pieszo lub od strony morza. Często w stromych i wysokich klifach znajdują się grotty, m.in. Grotta di Nettuno na Capo Caccia, Bue Marino i Grotta del Fico w zatoce Orosei. Północno-wschodnie wybrzeże to głównie długie piaszczyste plaże, tu i ówdzie urozmaicone urokliwymi granitowymi skałami.

Charakterystyczną cechą sardyńskiego wybrzeża są **przybrzeżne stawy-laguny**. To bogate ekosystemy, z siedliskami ptactwa (m.in. flamingów). Największe stawy przybrzeżne położone są głównie w rejonie Oristano: Stagno di Cabras (największy na wyspie), Santa Giusta i Marceddi, w rejonie Cagliari: Molentargius wraz z terenami podmokłymi, San Teodoro i inne mniejsze, znajdujące się na obszarach nizinnych.

Na Sardynii znajduje tylko jedno **naturalne jezioro**. Jest nim Lago Baratz, uroczy maleńki zbiornik nieopodal Porto Ferro na północno-zachodnim wybrzeżu wyspy. Pozostałe sardyńskie „jeziora” są wynikiem działalności człowieka. Największym sztucznym zbiornikiem na wyspie jest powstałe na początku XX w. Lago Omodeo (prowincja Oristano), które początkowo było największym w Europie (29,4 km²).

Wyspa jest wyraźnie zróżnicowana pod względem geograficznym. Tereny górskie zajmują 13% powierzchni, wzgórza 68%, a niziny 18%.

Największymi **równinami** są: Campidano na południowym zachodzie, które było nazywane spichlerzem Rzymu, i dużo mniejsza Nurra na północno-zachodnich krańcach wyspy.

Najwyższe **szczyty** wznoszą się w środkowej części wyspy, w masywie Gennargentu (Punta La Marmora, 1834 m n.p.m., Bruncu Spina, 1829 m n.p.m.), nieco niższe w masywie Supramonte (Corrasi, 1463 m n.p.m., Monte Fumai, 1316 m n.p.m.).

Cagliari

Otoczone lagunami, nadmorskie Cagliari (Casteddu; ok. 147 tys. mieszkańców) jest stolicą Sardinii i największym ośrodkiem gospodarczym i kulturalnym wyspy. Miasto szczyci się długą historią i wieloma cennymi zabytkami. Sercem Cagliari jest położona pośrodku miasta na skalistym wzgórzu dzielnica **Castello**. To właśnie od niej warto zacząć zwiedzanie.

■ BASTION SAINT REMY

Spacer po Cagliari można zacząć od wspinaczki schodami z Piazza Costituzione poprzez **Bramę Lwów** (Porta dei Leoni) do bastionu Saint Remy (można też wejść windą). Bastion wzniesiono w stylu neoklasycystycznym w latach 1899–1902, wykorzystując pozostałości bastionów hiszpańskich. Składa się on z dwóch tarasów: Umberto I i Santa Caterina. Z tarasu Umberto I rozciąga się piękna panorama

morza, laguny, Diabelskiego Siodła (Sella del Diavolo) i gór. Stoi tu także neoklasycystyczny **pałac Boyd** (1840).

■ WIEŻA SŁONIA

Z bastionu w głąb dzielnicy prowadzi nas Via Università (stoi przy niej XVIII-wieczny budynek jednego z dwóch sardyńskich uniwersytetów – założonego w 1626 r. **Uniwersytetu Cagliari**), którą dochodzimy do wieży Słonia (Torre dell'Elefante), zaprojektowanej przez Giovanniego Capulę i wzniesionej przez Pizańczyków w 1307 r. (Capula jest też autorem dwa lata starszej, bliźniaczej wieży San Pancrazio stojącej kilkaset metrów na północ, przy Piazza dell'Indipendenza). Na wystającej z fasady półcie umieszczony jest rzeźbiony słon – symbol miasta.

i Wieża Słonia może być zamknięta lub częściowo niedostępna z powodu remontu

■ Wieża Słonia

■ KATEDRA

Kierując się na wschód, możemy dojść do **ulicy Alberta Lamarmory** – przy której działają warsztaty rzemieślnicze i sklepiki z antykami – oraz, przechodząc np. przez Piazza Carlo Alberto, do pobliskiej katedry (Cattedrale di Santa Maria) przy Piazza Palazzo. Zbudowana w XIII w. w stylu romanizmu pizańskiego, w ciągu wieków była wiele razy przebudowywana, dzięki czemu dzisiaj możemy podziwiać mieszankę stylów, m.in. gotyckiego, barokowego i neoromańskiego. Wnętrze o trzech nawach wzbogacają polichromiczne marmury, rzeźby lwów i dwa rzeźbione pulpity autorstwa Gugieliema da Pisa (XII w.).

i Katedra
www.duomodicagliari.it

■ PALAZZO DI CITTÀ – MUZEUM MIEJSKIE

Na Piazza Palazzo po prawej stronie katedry znajduje się Palazzo di Città z XIV w., który był siedzibą rządu miasta od średniowiecza aż do pierwszych lat XX w.

W XVIII w. został odrestaurowany w stylu baroku piemonckiego. Dzisiaj mieści się tutaj muzeum miejskie, organizujące wystawy sztuki współczesnej.

i Palazzo di Città – muzeum miejskie
www.museicivicicagliari.it

■ PAŁAC KRÓLEWSKI

Po lewej stronie katedry wznosi się Pałac Królewski (Palazzo Reale lub Palazzo Regio/Viceregio), zbudowany już za czasów panowania na wyspie Aragończyków w XIV w., jednak to rząd Piemontu rozbudował go i nadał mu dzisiejszy wygląd. Dziś w budynku mieści się siedziba prowincji Cagliari i prefektury.

■ CITTADELLA DEI MUSEI

Po zwiedzeniu tej części miasta warto skierować się wzdłuż Via Martini do najważniejszego kompleksu muzeów w Cagliari – Cittadella dei Musei. Przed wejściem na Piazza Arsenale zobaczymy drugą średniowieczną wieżę – **Torre di San Pancrazio** z 1305 r.

Kup książkę

Poleć książkę

Pan di Zuccherò

Pan di Zuccherò („Głowa Cukru„) to nie-
zwykła formacja skalna (*faraglione*), któ-
ra wyłania się z morza niedaleko osady
górnictwej Masua. Wapienny monolit
powstał w wyniku erozji wybrzeża, która
doprowadziła do oddzielenia skały od
lądu stałego. Jego nazwa nawiązuje do
słynnej skały Pão de Açúcar w pobliżu

Rio de Janeiro. Sardyńska „Głowa Cukru„
nie dorównuje jej wysokości (wystaje
jedynie 133 m ponad powierzchnię mo-
rza, a brazylijska 396 m), trudno jednak
odmówić jej uroku.

W Masui znajduje się również **Porto
Flavia** – zbudowany na początku XX w.
niezwykły port, wykorzystywany do

przetładunku węgla, siarki, rud baru, cyn-
ku, ołowiu, srebra i innych minerałów na
statki. Kruszec załadowany do wagoników
wjeżdżał do tunelu wykutego w skale, tam
był czyszczony, następnie ładowany na
taśmę, z której końca spadał na statki
cumujące u zbrocza góry.

4 km na północ od Porto Flavio (jadąc
autem, trzeba nadłożyć drogi i przejechać
14 km), nad małą zatoczką, leży jedna

z najładniejszych plaż tego wybrzeża –
Cala Domestica.

Jadąc w te okolice z Iglesias, trzeba
skorzystać z drogi SP 83. Przejazd wybrze-
żem przez Nebidę, gdzie znajduje się stara
Laveria La Marmora (miejsce, gdzie były
oczyszczane minerały przed wywozem
z wyspy), do Masui to prawdziwa eksplozja
kolorów. Trasa dostarcza sporo pozytyw-
nych emocji i pięknych plenerów do zdjęć.

■ Majestatyczna „Głowa Cukru”

Kup książkę

Poleć książkę

Isola Sant'Antioco

Zbudowana ze skał pochodzenia wulkanicznego wyspa Sant'Antioco (sard. isula'e Santu Antiògu, dialekt *tabarchino*: uiza de Sant'Antiòccu) razem z pobliską wyspą San Pietro tworzy archipelag Sulcis. Jego nazwa pochodzi od antycznego fenickiego miasta Sulci (VIII w. p.n.e.), którego ślady znajdują się na wyspie Sant'Antioco. Mieszkają tu potomkowie Liguryjczyków, którzy przybyli z Afryki Północnej, po tym jak skończyły się tam zasoby koralu (w którego wydobyciu się specjalizowali). Do dzisiaj zachowały się tutaj liguryjski dialekt, architektura i tradycje kulinarne.

Most pozwala przedostać się samochodem z sardyńskiego lądu do miasteczka Sant'Antioco. Nad miejscowością góruje forteca sabaudzka (Fortino Sabauda), zbudowana na początku XIX w. Antyczne Sulky (względnie Sulci) było jednym z najbardziej zaludnionych punickich miast w basenie Morza Śródziemnego i miało ok. 10 tys. mieszkańców. Tutejsza nekropolia z okresu punickiego należy do

najważniejszych obiektów tego typu pod względem wielkości i architektury. Część nekropolii, ok. 40 podziemnych grobów, znajduje się u stóp fortecy sabaudzkiej, część pod bazyliką Sant'Antioco.

Do dzisiaj można zobaczyć tutaj wiele oryginalnych urn. Dopełnieniem sugestywnego widoku jest pęknięta skała, w której znaleziono popiół i szczątki kości – najprawdopodobniej było to miejsce palenia ofiar. Warto pójść także na spacer ulicą Regina Margherita, którą można dojść do wspomnianej XII-wiecznej bazyliki Sant'Antioco (Piazza Parrocchia 22), gdzie można zwiedzić katakumby. Pochowano tu m.in. patrona wyspy – św. Antiocha.

Z Sant'Antioco przez wsie i winnice droga prowadzi do miejscowości **Cala-setta**. W ubiorach i dialekcie jej mieszkańców można do dziś odnaleźć akcenty liguryjskie. Zwracają uwagę domy mieszkalne pomalowane na biało i w pastelowe kolory.

■ Skaliste wybrzeże Sant'Antioco

Kup książkę

Poleć książkę

■ Su Nuraxi z lotu ptaka

Nurag Su Nuraxi w Barumini

Niewielka miejscowość, położona ok. 60 km na północ od Cagliari, słynie z najlepiej zachowanego i złożonego architektonicznie nuragu na Sardynii – Su Nuraxi (Viale Su Nuraxi, droga do Tuili, 500 m od centrum Barumini). To wręcz obowiązkowy punkt programu dla zwiedzających Sardinie.

W latach 1951–1956 sardyński archeolog Giovanni Lilliu rozpoczął wykopaliska w miejscu, które wszystkim wydawało się naturalnym wzniesieniem. W ten sposób odkrył nuragijską osadę. Obiekt zamyka w sobie wiele wieków prehistorii, od epoki środkowego brązu (XVI–XIII w. p.n.e.) aż do epoki żelaza (VI–III w. p.n.e.). Widoczne na wzniesieniu (250 m n.p.m.) pozostałości protosardyńskich budowli wywierają niezwykle wrażenie. Zespół architektoniczny przeszedł transformację, stając się swoistą osadą obronną. W pobliżu fortecy wybudowano ok. 50 domostw; każde z nich ma jedno pomieszczenie. Wioskę zamieszkiwał lud wojowniczych pasterzy oraz rzemieślników. Su Nuraxi zostało zniszczone w VII w. p.n.e. przez

Kartagińczyków, następnie odbudowane i zamieszkiwane do czasów rzymskich.

Kilometr od słynnego obszaru archeologicznego Su Nuraxi i niecałe 2 km od centrum Barumini znajduje się park rozrywki **Sardinia w Miniaturze** (Parco Sardegna in Miniatura, Riu Lardi, Tuili). Zajmuje ok. 50 tys. m². Przygotowany szczególnie z myślą o najmłodszych odwiedzających, łączy przyjemne z pożytecznym – ma na celu uczyć o historii i przyrodzie wyspy przez zabawę. Przedstawia w pomniejszeniu najważniejsze zabytki z różnych epok, budowle współczesne (m.in. port w Cagliari, główną drogę Sardynii E 25, kopalnię w Iglesias, stadion piłkarski Sant'Elia), a także pasma górskie i ciekawe sardyńskie skały. Można tu również poznać geomorfologię i geologię wyspy. W parku znajduje się też rekonstrukcja wioski nuragijskiej w skali 1:1.

Su Nuraxi
www.sardegnaicultura.it
Sardinia w Miniaturze
www.sardegna-in-miniatura.it

San Pantaleo

San Pantaleo to małe miasteczko położone wśród makii i granitów. Obecny wygląd zawdzięcza kilku rodzinom pasterzy, którzy pobudowali tu swoje długie domki zwane *stazzi*; dzięki temu powstała tu w 1894 r. parafia. Mały **kościółek św. Pantaleona** został odbudowany i wokół niego skupiła się społeczność osady. W latach boomu turystycznego na

Sardynii miasteczko zostało odkryte na nowo i całkowicie zmieniło swój wygląd – stało się miastem artystów, którzy tutaj odnaleźli idealne miejsce do tworzenia swoich dzieł. Dzięki temu, że San Pantaleo znajduje się zaledwie kilka kilometrów od Szmaragdowego Wybrzeża, zastąpiło wkrótce wśród poszukiwaczy oryginalnych produktów rzemieślniczych.

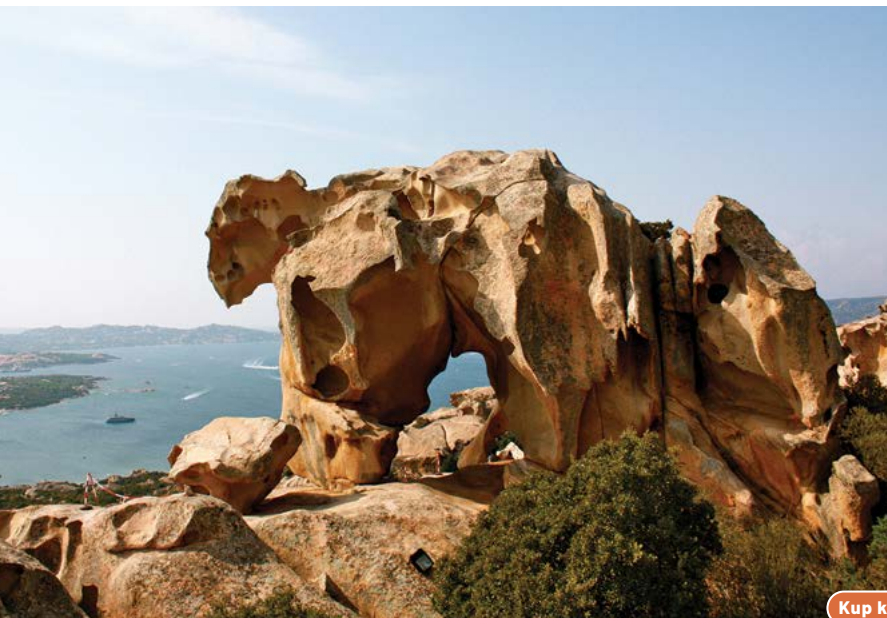
Palau

Palau swoją popularność zawdzięcza głównie temu, że jest w nim port, z którego kursują promy na Archipelag Madaleny. Jedną z atrakcji w okolicy Palau jest słynna **Skala Niedźwiedzia** (Roccia dell'Orso), położona 6 km na wschód od centrum miasteczka, ponad 120 m n.p.m. Niedźwiedź z Palau był wymieniany już

w I n.e. w *Geografii* Ptolemeusza jako ważny punkt odniesienia dla marynarzy. Jest to skała granitowa z dużą ilością zagłębień (tzw. *tafoni*) powstałych w wyniku wietrzeń.

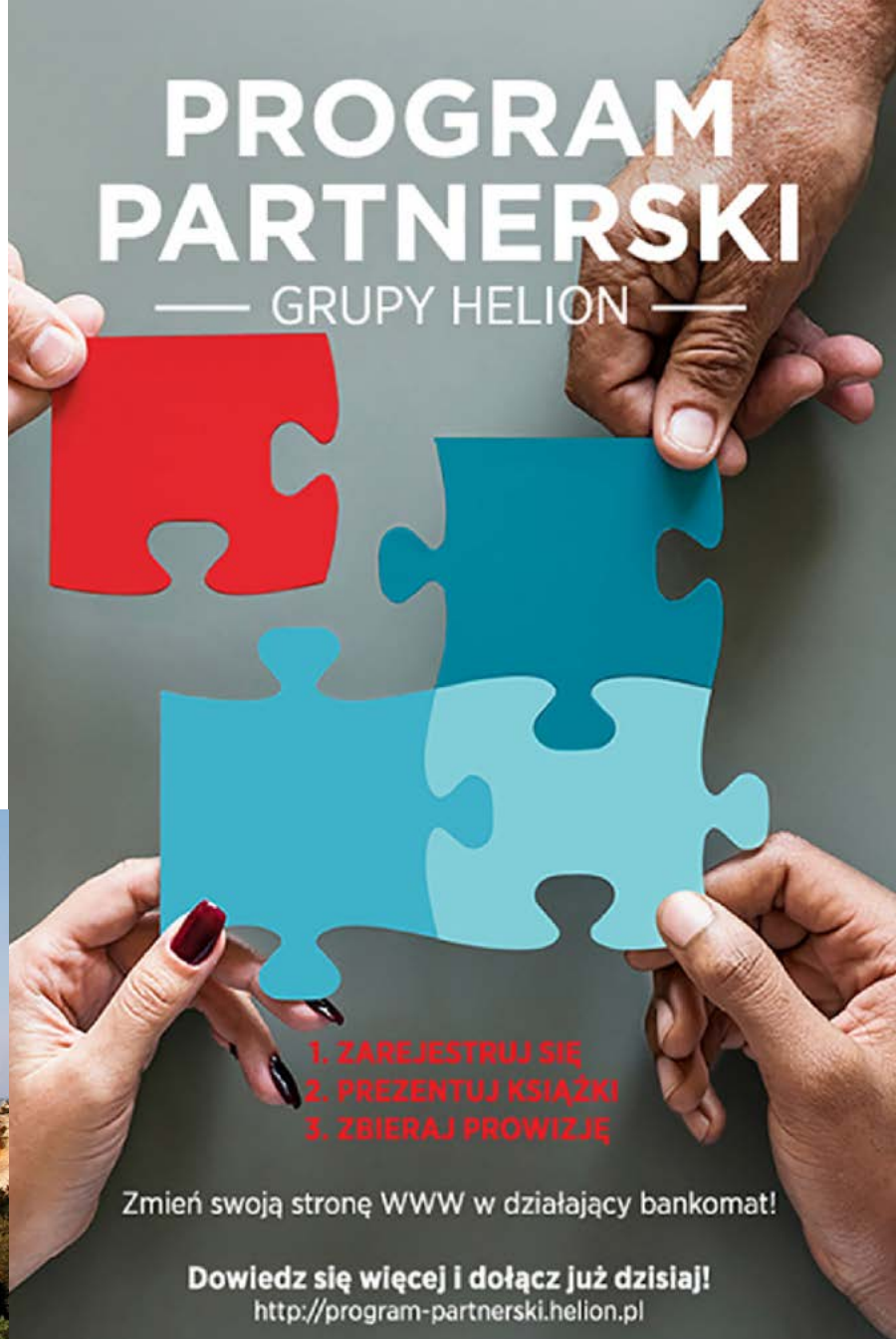
 Skala Niedźwiedzia
<https://rocciadellorso.com>

■ Skala Niedźwiedzia

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!
<http://program-partnerski.helion.pl>

Kup książkę

Poleć książkę

GRUPA
Helion

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Sardynia

Sardynia to wyspa, którą można zwiedzać tygodniami, a mimo to opuszczać ją z odczuciem niedosytu. Tajemnicze relikty cywilizacji prehistorycznych i niezliczone zabytki późniejszych epok odnajdziemy tu niemal na każdym kroku. A to dopiero początek atrakcji: złociste plaże, dzikie pasma górskie, kolorowe święta i festy oraz znakomita śródziemnomorska kuchnia zakrapiana wyborowymi oliwą i winem – wszystko to może sprawić, że stracimy dla Sardynii głowę...

Kameralne **plaże**
i szmaragdowe **morze**

Nuragi, domy **wrózek**
i grobowce **olbrzymów**

Zabytkowe miasta i miasteczka

Tradycyjne **święta**
i gościnni **mieszkańcy**

Wino, owoce
i **śródziemnomorska kuchnia**

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

ebook dostępny na:
ebookpoint

ISBN 978-83-289-2132-0

Cena: 39,90 zł

9

788328 921320

Księgarnia internetowa:
bezdroza.pl